

Fészekmeleg

Képernyő

Azon gondolkodom, vajon hány ilyen aranyos, kedves, fészekmeleg tévéfilm lehet még dobozban. Mint a *Bárány Tamás* kisprózájából készült, szerdán bemutatott *A fészek melege* című. Amit *Marosi Gyula* dramaturg menteget egy kicsit a műsor-újtságban, mondván, tudjuk, hogy mostanában idegesek vagyunk, nemigen eresztjük el magunkat, hogy lazán derüljünk butuska helyzeteken, mások csacskságain, hogy görbe tükör elé álljunk („mert hisz annyi minden görbit, akkor még a tükör is?”).

Való. Merthogy butuskságokkal, csacskságokkal, iróniával menthető görbülettel manapság kevésbé találkozunk, inkább csak ostobaságokkal, csacskságokkal, nemigen nevezhető tudatlanságokkal és felelőtlenségekkel, és a reményt sem nagyon tudjuk nevetéssel magunkba plántálni.

No hát, éppen ilyenkor kell nekünk egy szolid kis görbe tükör. Ironikus mese, amely bizony — írja a dramaturg — rólunk szól, „Aról, hogy azért vagyunk olyanok, amilyenek, mert ilyenek vagyunk.” Eme épüle-

tes sokatmondó ajánlás fölkelte a kíváncsiságomat, megnéztem *Gaal Albert* előkelő szereposztású (*Sinkovits-házaspár, Szirtes Ádám, Straub Dezső, Bitskei, Mátyai* és a többiek) filmjét, amelynek korára csak abból lehet halványan következtetni, hogy *Földesi Judit*, a szolnoki színésznő a forgatás idején még főiskolás volt. A telitalálatos adásidő kíváncsiságát nyilván a műorszerkesztést illeti dicséret, abban vetlen a mű minden alkotója. Honnan tudták volna anno, hogy nekünk mostan nem az a fő gondunk, melyik a szórakoztatóbb: a tévédek vagyjátéka *la magyar*, vagy a „hogyan bűnhődik a pénzsóvár fiatal-ság” című, a nemzedéki ellentéteket is érintő, közepfajú drámaszerűség. Hogy milyen régi az alkotás, az is bizonyítja: amikor az „*eladjuk-e a papa feje fölül a tetőt, avagy mégse*”-dilemma elé kerül a fiatal házaspár, mellőztetik az új adónevek fölemlgetése. Még nem tudják a szerencsétlenek, hogy se eladni, se venni — nem üzlet, a konfliktus kilőve. De azt sem tudják, hogy a gyárvezetőkön már nem segít

semmiféle, idegen szavakkal teletűzdelt halandzsza, az öreg szakik afféle jótanácsai fölött pedig, miszerint a gyárudvari sufniban reparálható erőgépek porosodnak — rég eljárt az idő. Itt kérem már minden zug föl van derítve, belső tartalék: *nyet*.

Ezért hát: tényleg jót derülünk eme hajdani fészekmeleget idéző filmalkotáson. Nostalgizálunk; régi szép idők, mikor rendszeresen vacsorára láhattuk vendégül — akit csak akartunk, még azokat is, akiken hivatali elmenetelünk múltott. Kvaterkázunk, kvaterkázunk, egyszer csak főmérnök lett belőlünk. Ki akar itt most főmérnök lenni? „*Idegesek vagyunk, néha hisztériások...*” — vágja a képünkbe a filmdramaturg előzetese, s bizony, érezni, hogy rosszalja. Az ellenjavallat, ez a tévés fészekmeleg, ami úgy tud sugározni a szerdaihoz hasonló műalkotásokból, barátaim, mérlegelésre érdemes. Legfőlebb az aggaszt, *van-e elég tévéfilm a dobozokban*, mert ahogy elnézem magunkat, jó darabig még idegeskedünk. Meg a hisztéria is mintha ragadós lenne.

Sulyok Erzsébet

Emberpárti szombat délelőtt

Amióta ötnapos a munkahét széles e hazában, az ember hajlamos azt hinni, hogy a meghosszabbodott hétvége parádés kezdete valamifajta gondtalan libegés játékosan felelőtlen derűjét hordozza, sajátjaosan szombatista ajándék-kosár gyanánt. Még akkor is, ha a szombat délelőtti kocsimosás, pénteken elfeledett dolgok izzasztó-tolongásos pótbévasárlása, vagy csupán az ételszagban történő hétfégi sajtólapozgatás biztosít is némi elfoglaltságot jó közép-európai módra vikendező honfitársainknak. A szombat délelőtti felhőtlen és kacér, könnyelműen ígéretes és ledérül könnyed, akár egy vörösszöke huszonkét év körüli. Szombat délelőtt nem illik gondokba temetkezni, és búsongani, a heti tennivaló-förgeteggel érdemben foglalkozni, sőt: minimum vasárnap este hatig a munkahelyre még gondolni sem.

Csak hogy a szombat délelőttökkel sem árt vigyázni.

Időnként a szombat délelőttök egészen kinos, drasztikusan komor meglepetéseket tartogatnak. Csak be kell kapcsolni a rádiót — s vajki nem tesz ilyet éppen szombaton délelőtt —, és máris kész a konfliktus: úgymond, „kikapcsolódnál” vágyó (vagy: csak efféle vágyakozásra nevelt!) állampolgár egyfelől, súlyos, vészterhes, mindenféle társadalmi-közéleti nyavalyákkal, anomáliákkal, visszasságokkal terhelt-példálózó tömegkommunikáció másfelől. Máris itt a drámai alaphelyzet.

Mint legutóbb is.

Hallgattam a Szombat délelőtti legutóbbi programját a Petőfi-adón, künn szépen sütött az áprilisi nap, és először kifejezetten megnehezítettem volna a szerkesztő *Fodor Csillára* meg a műsorvezető *Nagy Izabellára*: hagyjanak engem békén — legalább ilyenkor — az öt álló hónapon át a mozgássérülteknek vissza nem térített nyugdíjjal, meg a drasztikusan visszafogott állami támogatással küszködő kutatókkal — szombat délelőtt van, tíz óra múlt néhány perccel, tombol a tavasz a hétvégében: hát még most is? Illetve: most sem?

Sajna: nem lehet.

Hallgattam a Szombat délelőtti és teljesen meg kellett nyugodjak: a legfeljizgatóbbnak, legfelzaklatóbbnak tűnő tömegkommunikációs műsorok a legmegnyugtatóbbak. Mert emberpártiak. Mert a becsapott, kiszolgáltatott, hatalmaskodásoktól sújtott védtelenek érdekében hadakozók. Mindig a potenciális vesztesek oldalán állnak, tudván, hogy mindig vannak potenciális vesztesek. A zordon hivatal meg a nagyképű — több száz éves, jó „tájjelleg” hagyományaira is támaszkodó — „felettes hatóság”-szemlélet mögött, messze-messze leszakadva, de ott a távolban is észrevehető, foszforeszkáló fényvel világítva — megaláztat és megszorítottak. *Dosztojevszkij és Veres Péter, Hemingway és Ottlik Géza* (meg a többiek) hősei. Akikért szólni elemi kötelesség. Már-már létszükségletet jelentő korparancs. Közép-európai kategorikus imperatívusz.

Emberpárti szombat, sőt, Szombat délelőtt: első látásra persze hogy természetes-

nek ható dolog. Emberpárti a műsor a hivatással, annak féltékeny packázásaival, az érzéketlen és ostoba csinovnyik-szemlélettel szemben (is). Csakhogy legutóbb is éppen azt hallhattuk: mekkora is a szükség erre az emberpártiságra. Mert amíg magatehetetlen embernek a nyugdíjintézet öt hónapon át nem térít vissza egyhavi nyugdíját („akkor minek a „nyugdíjintézet?” hallhattuk a kérdést — hozzátehető: hát a munkatársai?) —, nos, akkor csupán ebben az egyetlen esetben világos előttünk a tétel: éppen ezek a „kellemetlen” témák — mennyire égető hiányok betöltésére alkalmasak. Mennyire nem természetes — bár annál örömtelibb —, hogy van, létezik emberpárti szombat délelőtt. Hadakozva és felmutatva, konstatálva és dokumentálva, elintézve és figyelmet fölkelte.

Két nap múlva úgys hétfő lesz, nem? Csakhogy van még valami: újabb öt nap elteltével — szombat délelőtt, ismét. Így kerek a világ.

Domonkos László

A füstmentes napról

A Rák ellen az emberért, a holnapért társadalmi alapítvány kuratóriumának vezetői hétfőn, a MUOSZ székében arról tájékoztatták az újságírókat, hogy milyen eredménnyel zárult az idei egészségügyi világnapra, április 7-re meghirdetett füstmentes Magyarország akció. Általános tapasztalat, hogy a szenvedélyes dohányosok ezúttal sem mondtak le a cigarettáról, arra sem akadt tanú, hogy például nyilvános helyeken legalább ezen a napon eltűntek volna a hamutartók, s a nem dohányzók személyes agitációt folytattak volna a füstirtalom ellen. Annak a felhívásnak viszont, hogy a rák elleni alapítvány javára ki-ki mondjon le egy napi cigarettájának áráról, nagyon sokan eleget tettek, bár feltehetően ténylegesen nem a füstölti-nálvaló árát ártózták fel. A postáladába és a gyűjtőperse-lyekben több mint 4 millió forintot dobtak be április 7-én az emberek.

Vers, újság, egyetem

A József Attiláról elnevezett szegedi tudományegyetemen tegnap, a vers ünnepén *Csoóri Sándor* személyes hangú beszédben a költészet elszemélytelenedéséről, a líra átalakulásának a folyamatáról szólt. Jelképes erejűnek nevezte a második világháború pusztítását, az emberségüktől megfosztott személytelen halottakat. Egyrészt tehát az értelmet összekötő ember, másrészt a fölgyorsult idő hat a költészet ellen, szemlélődésre alig van idő. Reményre az önmagát megkérdőjelezni képtelen népköltészet és a sorsát ihletlen átélés képes ember adhat okot.

Délután a szegedi egyetem és főiskolák lapjának, a Szegedi Egyetemnek 25 éves évfordulója alkalmából rendeztek ünnepséget a JATE-n, amelyre meghívták a lap valamennyi volt szerkesztőjét és munkatársát is. A ma 3 ezer példányban,

Amikor a kecskeméti Kodály-intézet élére hívták Kardos Pált, egy furcsán hangolt harmóniumot vittem át neki Szegedről. Lelkesedett a hangszerért, azt mondta, ilyen biztosan nincs az országban se, és lelkesedett Bódás Péterért, aki áthangolta. Az nem volt újság, hogy lelkesedett, tüzbe tudott ő jönni mindeért, amiben akár csöppnyi értelmet is látott, a rendkívüli hangzás azonban a szokásos adagot is megfejezte. Most, hogy végre alkalmam van beszélgetni Bódás Péterrel, természetesen erről kérdezem először. Pillanatok alatt átút rajta ugyanaz a tűz, amelyet régi, nagy barátján tapasztaltam.

Nem akarom ismeretlen vizekre vinni azokat, akik ugyanúgy nem értenek a muzsikához, mint én, ennél fogva nem mehetek bele a billentyűs hangszerek eleve tisztátalan hangzásába, ami abból ered, hogy egyenlő hangközökkel, félhangokkal emelkedik a skála, és nem akarom elmagyarázni azt se, mi történik, ha a híres-neves hetedik felhangot (vigyázat, nem félhang!) is meg lehet szólaltatni, csak azt akarom összefoglalásként mondani, amit tőle hallok: ha valami így van hangolva, az csodálatos! Bukfencként mondhatnám még hozzá, hogy tizenkettődik gyök-kettő a hetedik hatványon, de én se értem így, inkább elhiszem első szóra, hogy ezen alapszik a zeneművészet. Megvalósítási pedig igen egyszerű: *fogjuk például a nagy cét, behangoljuk annak legalább a tizenhat felhangját*. És mindez nem matematika, csak számolás. A zenében pedig ilyen a tiszta kvint. Természetesen nem Kardos találmánya, ő csak alkalmazta a tiszta kórushangzástól írott nagyszerű tanulmányában.

— Ebből a gyönyörűségből nekem csak a technikai megvalósítás maradt. Mivel a harmónium rezgőnyel- ves hangszer, a réznyelvből kellett annyit lereszelgetnem, amennyit kellett. Először nagy gondot okozott, mert nem vagyok hangszerész, de amikor megszólaltva is hallottam a csodálatos hangokat, vitt tovább a gyönyörű lendület.

— Még mindig nem értem ám! Aklór az áthangolt harmóniumon egészen másként kellett játszani?

— Dehogya! Azon nem is tudna talán senki játszani, csak demonstrációs célokat szolgált. Azt lehetett bemutatni, hogy a szokványos

hangzás mellett milyen a tiszta hangzás.

A matematikusok azt mondják, nekik elég egy ceruza meg egy papíros, hogy tudományukat művelhessék. Ahhoz, hogy valaki jó zenész legyen, két jó fül kell csak, és egy zeneszám. Bódáséknál egy zongorára hat jó fül jut, felesége is, lánya is azt használja, másik lánya viszont hegedül. Szegény szomszédok! — szakad ki az emborból a szájalom azonnal.

— Téglából épült a ház, amelyikben lakunk, és úgy tettük a zongorát, hogy külső fal legyen mögötte, de aki alattunk lakik, annak így se győzünk hálálkodni mérhetetlen türelméért. Igyekezzünk úgy osztozkodni az egyetlen zongorán, hogy a legkevesebb kellemetlenséggel élhessünk, de magunk is tudjuk, ez még elméletben se lehetséges.

Gimnazista korában kiderült már, nem egy sötét dolog számára a matematika, ezért tanárai az alkalmazott matematikusi pályára irányították volna, a zene tanárok viszont zeneire. Erre utána két évet még zeneművészeti szakiskolában járt, hogy speciális elmaradásait bepótolja, aztán sikerrel főlvetelizett a Zeneakadémián. Előtte azért elment még főlvetelire az egyetemre, matematika-fizika szakos hallgatónak. Biztos, hogy minden szava és írománya jól sikerült, helyhiányra hivatkozva mégse vették föl. Sánda gyanúként él benne, talán azért, mert édesapja református pap volt. Föllebbzett is, hatástalanul. Most azt mondja, ennek a szerencsétlenségnek köszönheti, hogy a zenének élhet.

Aki ismeri, ez a megfogalmazás megint furcsának tűnik. Aki csak a zenének akar élni, még megeshet, hogy addig reszelgeti egy harmónium minden nyelvét, amíg más „hangrendszerben” nem szól, azt is megérthetjük, hogy minden érdekli, ami a matematikával összefügg, és sorozatban oldja meg az ide vágó föladatakat, de az már így is mindennapi, hogy mikroszkópokat gyárt, távcsöveket és csillagászati teleszkópokat, és használja is mindet. Egyszer láttam, amikor mikroszkóphoz való tárgylencsére alkudott valahol. Az eladót zavarba ejtette, mennyi mindent tud egyetlen lencséről, ő pedig szinte semmit.

— Mit csinálisz a mikroszkóppal?

— Mindent, amire használható. Megnéztem vele például a véretem.

— Nem fölösleges ezért sztereómikroszkópot bűtykölni?

— Azért szerkesztettem, mert érdekel.

— A távcsövel?

— Abból nagy készlete van már a családnak. Például a madarakat figyeljük velük. Jönnek a cinkék, az etetőhöz, az oduba, azt látnunk kell.

— Tehát madarászkodtok is.

— Hogyne. Minden érdekel bennünket, ami a természetben van, illetve az egészséges természettel összefügg. Rengeteget kirándulunk.

— Szoktalak látni benneket. Négy bicikli, szépen, sorban.

— Veszély fenyegeti a biciklit! Örököltünk egy kocsit, feleségem már levezgázott, a jövő héten én következem.

— Eladjátok a négy biciklit?

— Azt nem! De például Kunfehértóra már kocsival megyünk.

— Miért éppen Kunfehértóra?

— Van ott egy kicsike kertünk. Semmit nem termelünk benne, meghagytuk erdőnek. Ott van mindjárt a tó mellett, habár éppen a víz szökött meg a tóból.

— Azt is szoktam látni, hogy az ételhordót is biciklin hordod.

— Gyorsabb, könnyebb.

— A könnyebbség vitatható. Hatalmas forgalomban, fél kézzel!

— Vigyázok, és a gépkocsivezetők is vigyáznak.

— A csillagászat?

— Az a távcső is lencséből van! És a csillagok is érdekelnek.

— Gyerekkorodban se akartál új csillagot följedezni?

— Soha! Ami le van írva, le van fényképezve, ha azt láthatom igaziból is, az nekem elég.

— A fényképezés?

— Köznapi igénnyel csak. Ami kirándulásokon képre való, csak azokat.

— Bűvös kapcsolatot szoktak emlegetni a zene és a matematika között.

— Ha van kapcsolat, teljesen véletlen. Rengeteg nagy matematikus van, akit a zenéhez igen halovány szálak kötnek legfőlebb, és igen sok nagyszerű muzsikust, akit a matematikához még ennyi se kapcsol. A magas matematika számomra is rejtély, aki pedig matematikailag alapon próbál zenét szerezni, hát az teljesen idegen nekem is. Az, hogy az osztásarányok fontosak a muzsikában, az igaz, de az nem matematika, csak számolás.

Amit eddig leírhattam, mind nagyon érdekel, de van még egy valami, amit muszáj megkérdeznem. A napokban a televízióban arról beszél valaki, hogy a Filharmónia adózási gondokra hivatkozva megszüntette szolístái státusát. Erősen sértőnek ítélte a lépést. Megemlítette, hogy erre a sorsra jutott Bódás Péter is. Minden visszalépés sértés lehet, el kell ismernünk, de a mostani feleletből nem derül ki. Hirneves zongoristánk ugyanis annyira szerény, hogy nem érzi méltánytalannak.

— El kell ismernem, az összes többire érvényes lehet, amit mondtak, de rám nem. Én például éppen akkor kaptam fizetésemelést a tanárkodásomért, még lényeges anyagi hátránnyal se járt. 1500 forintot kaptam havonta a Filharmóniától, ezért évenként tíz hangversenyen kellett közreműködnöm. Most miután megszünt a hivatalos kötődés, máris többre kaptam szerződést.

Kérem a többi szolístát, ne feszítse keresztre a szerénylét is szerényebb művészüket. Mindig azt hangoztatja, nálánál sokkal különbe vannak, és neki a kiegyensúlyozott családi élet, a békesség bőven elég a boldogsághoz. Elégedett avval is, hogy az oktatásügy kiváló dolgozója lett, hogy a Szocialista Kultúráért kitüntetést kapta, hogy szakszervezeti bizalmi, hogy tagja a zeneművészek szövetségének, pártoló tagja az eszperantó szövetségnek, és hogy állampolgár. Igénye legfőlebb annyi, hogy a természetvédőkhöz talán szívesen belépne még.

Óriási közhely, de nem tudom jobbal befejezni: Is-tenem, ilyen embernek is kell lenni! Örömmel mondom, hogy ilyen. Mint a tiszta kvint.

Horváth Dezső